

Kanttekeningen en berichten

H. H. HELDRING

Twee Zuidnederlandse tapijten

In de collectie van het Rijksmuseum bevinden zich twee wandtapijten van Zuidnederlandse (Brusselse?) makelij, die dateren uit het eerste kwart van de 16de eeuw. Op beide tapijten is de hoofdfiguur een Bourgondische hertog; het ene toont hem als verdediger van het land, het andere als verdediger van het recht. Gezien de datering van het werk en de gelaatstreken van de voorgestelde hertog moet dit Philips de Schone (1478-1506) zijn, de zoon van Keizer Maximiliaan van Habsburg (Oostenrijk) en Maria de Rijke, erfdochter van de Bourgondische landen, die in 1482 ten gevolge van een val van een paard om het leven kwam. Maximiliaan van Oostenrijk trad op als voogd en regent voor de toen drie-jarige Philips de Schone. In 1494 werd hij meerderjarig verklaard en zijn eerste 'daad' was de erkenning te weigeren van het zgn. Groot-Privilegie van 1477, dat aan zijn moeder bij haar regeringsaanvaarding was afgedwongen. Wel bezwoer hij toen de Blijde Incomste van Brabant van 1356, die als een soort van grondwet kan worden beschouwd. In 1493 werd met Frankrijk de vrede van Senlis gesloten, waardoor eindelijk een eind kwam aan de strijd om het bezit van het hertogdom Bourgondië, dat weer Frans bezit werd.

Het lijkt mij, dat men de voorstellingen op het tapijt moet zien in het licht van de situatie bij de regeringsaanvaarding door Philips de Schone in 1494. Op het ene tapijt ziet men de hertog, zittend op een troon,

terwijl hem door een aantal personen een kuras, een schild en een helm wordt aangeboden. De gevleugelde Faam en een andere vrouwenfiguur, die misschien de Wijsheid moet voorstellen, houden een lauwerkrans boven het hoofd van Philips, die een ontbloot zwaard in de rechterhand houdt. Naast hem staat een man met een standaard, waarop het Bourgondische kruis en vier vuurslagen voorkomen. Het is merkwaardig, dat de helmen rode en witte pluimen dragen, de Oostenrijkse kleuren dus en tevens de kleuren van de oude Brabantse vlag. Het dier, dat als helmteken op de helm van de hertog fungeert, heb ik niet kunnen identificeren, maar zal wellicht ook een symbolische betekenis hebben.

Het tweede tapijt stelt Philips de Schone voor, terwijl hij de eed aflegt op de Blijde Incomste¹. De scepter in Philips' rechterhand en het charter, dat door een der hovelingen wordt vastgehouden, spreken van de duidelijke taal. Het is opvallend, dat door geen der afgebeelde mannen de keten van de orde van het Gulden Vlies wordt gedragen.

Op de tentoonstelling Bourgondische Pracht, die in 1951 te Amsterdam werd gehouden, hing een wandtapijt, dat een fakkeldans ter gelegenheid van het huwelijk van Philips de Schone met Johanna van Aragon in 1496 voorstelt (Cat. nr. 138, afb. 33). De beide tapijten in het Rijksmuseum behoren kennelijk tot dezelfde serie. Volgens de catalogus is het bruiloftstapijt vervaardigd te Brussel in de werkplaats van Pieter van Aelst. De datering 1496-1506 ligt voor de hand.

¹ De Blijde Incomste, officieel een Brabants charter, gold officieus als grondwet voor alle Bourgondische Nederlanden. Hij verbood o.a. aan de hertog het voeren van een aanvalsoorlog, wat zich uitstekend laat rijmen met de voorstelling van het ene tapijt: de hertog als verdediger van het land.

